

BILTEN

JZU Zavod za bolesti ovisnosti
Zeničko-dobojskog kantona

GODINA 14. • BROJ 23. • JULI 2019.

IZDAVAČ

JZU ZAVOD ZA BOLESTI OVISNOSTI
ZENIČKO-DOBOSKOG KANTONA

antidroga

telefon: 032/244-544

www.zedo-ovisnost.ba

Uvodna riječ

Poštovane/poštovani,

Iza nas je još jedno obilježavanje Međunarodnog dana borbe protiv droga. Prvi put smo ovaj datum obilježili 2006.godine. Obilježavanje ovog dana zapravo predstavlja niz radnih aktivnosti od kojih su najznačajnije posjete svim općinama/gradu u Zeničko-dobojskom kantonu. Posjeta podrazumijeva dolazak tima Zavoda u općinu, podjelu pripremljenog promotivnog materijala i razgovor sa građanima na ulici, trgu. Ovim uspostavljamo neposredan kontakt sa osobama koje imaju priliku pitati ono što ih zanima o ovisnostima, ali i podjeliti dobivene informacije i materijal sa svojim ukućanima, kolegama. Ne bavimo se previše statistikom da bismo rekli koliko smo tačno osoba sreli, jer u oblasti ovisnosti statistika ne mora biti tačan odraz aktivnosti. Naime, jedna osoba koja dobije pravovremenu informaciju može je podjeliti i tako zaustaviti nečije eksperimentisanje sa supstancama ili nekoga uputiti u Zavod na liječenje. Jedna takva osoba je dovoljna da smatramo posjetu jednoj općini uspješnoj. A oni koji voli čuti i brojke mogu izračunati: 12 općina/grad, tri osobe u timu (u Zenici deset), podjeljeno preko 500 balona, hemijskih, brošura, biltena, plakata nekoliko vrsta,...

U ovom broju časopisa predstavljamo i najnovije istraživanje i to o bihevioralnim ovisnostima. Istraživanje je produkt rada Zavoda. Urađeno je u tekućoj godini. Friško. Govori nam da jedan od tri učenika završnih razreda srednjih škola igra neku igru na sreću. Za nas je to dovoljno da razmišljamo o otvaranju odjeljenja koje bi se bavilo tom problematikom. Nadamo se da će nam odozvati takvu ideju.

Uživajte u čitanju i pridružite nam se u novom broju koji je planiran za decembar 2019.godine.

S poštovanjem!

Urednik

SADRŽAJ

ISTRAŽIVANJE RASPROSTRANJENOSTI IGARA NA SREĆU I IGARA MEĐU UČENICIMA ZAVRŠNIH RAZREDA SREDNJIH ŠKOLA	3
MEĐUNARODNI DAN BORBE PROTIV ZLOUPOTREBE DROGA	8
EDUKACIJA MLADIH EDUKATORA	9
SUSRET EKSPERATA IZ OBLASTI ISTRAŽIVANJA OVISNOSTI MEĐU OPĆOM POPULACIJOM	10
DVADESETŠESTO POJEDINAČNO PRVENSTVO BIH U STOLNOM TENISU ZA SENIORE/SENIORKE	12
TURNIR U MALOM NOGOMETU	13
OVISNOSTI: RIZIČNA PONAŠANJA I POSLJEDICE NA OBRAZOVANJE KOD MLADIH	14
REZULTATI ANKETIRANJA UČENIKA MEDICINSKE ŠKOLE	16
ŠESTI KONGRES PSIHOLOGA BOSNE I HERCEGOVINE U BANJA LUCI	17
EDUKACIJE VIJEĆA UČENIKA I UČENIKA OD 13 DO 18 GODINA U ŠKOLSKOJ 2018/2019 GOD.	18
POSJETA STUDENATA FILOZOFSKOG FAKULTETA IZ TUZLE	19

**JZU Zavod za bolesti ovisnosti
Zeničko-dobojskog kantona**

Za izdavača: **Amir Čustović**

Urednik: **Sedin Habibović**

Uredništvo: **Samir Kasper, Mirnes Telalović**

Adresa: **Aska Borića 28, 72000 Zenica**

web: www.zedo-ovisnost.ba

e-mail: zdkovisnosti@bih.net.ba

Štampa: Format Zenica

ISTRAŽIVANJE RASPROSTRANJENOSTI IGARA NA SREĆU I IGARA MEĐU UČENICIMA ZAVRŠNIH RAZREDA SREDNJIH ŠKOLA

Uvod

Strategija naše Ustanove je aktivno suočavanje sa svim problemima koji su povezani sa ovisničkim odnosom prema svim aspektima socijalno nepoželjnog uključivanja. S obzirom na globalnost pojave prekomjerne konzumacije igara na sreću i igara (bilo onlajn ili oflajn) koje dobivaju dimenziju zloupotrebe i naša zajednica nije zaobiđena. Poštujući strategiju međunarodne zajednice, te nacionalni program u borbi protiv svih vidova ovisnosti, uzimamo aktivno učešće u ovom problemu. Po principima i preporukama međunarodne strategije u borbi protiv ovisnosti, prvi korak je utvrditi činjeničko stanje, a najdirektniji uvid se ostvaruje direktnom komunikacijom sa populacijom koja se prepoznaće kao potencijalno rizična. Takvo ispitivanje je jedino izvodljivo u generacijskom praćenju kroz školsko okruženje, na način kako se istraživanja prakticiraju, kao etički prihvatljiva u zemljama okruženja. Te iste kriterije i principe pomenute prakse prenosimo u naše aktivnosti.

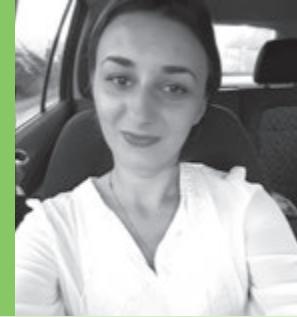
Na osnovu podataka, dobivenih iz

prethodnih istraživanja javlja se potreba za preciznijim definisanjem veličine problema. Naime, istraživanjem iz 2012.godine sa uzorkom od 2370 učenika prvih i trećih razreda srednjih škola dobiven je podatak da 42,3% učenika igra igre na sreću. Istraživanjem iz 2015.godine sa uzorkom od 1418 učenika prvih i trećih razreda srednjih škola procenat učenika koji igraju igre na sreću je bio 23,8%. Rezultati istraživanja iz 2016.godine sugerisu da svaki peti učenik igra neku igru na sreću. U ovom istraživanju uzorkom je obuhvaćeno 715 učenika drugih razreda srednjih škola. Istraživanjem iz 2017.godine je obuhvaćeno 1516 učenika četvrtih i petih razreda osnovnih škola i rezultati ukazuju da jedna četvrtina ispitanika sa osam godina počinje koristiti internet a da internet koristi 94,5% ispitanika. Navedena istraživanja upućuju na postojanje problema kod mlađih u vezi sa igranjem igara i igara na sreću.

Ovim istraživanjem želimo utvrditi veličinu problema te planirati mjere prevencije ili eventualne potrebe za tretmanom. Novom Međunarod-

Mr.sc. Sedin Habibović
dipl. psiholog i psihoterapeut

Amela Bilić
Mr. pedagogije i psihologije

Dr.sc. Meliha Brdarević-Šikić
psiholog

nom klasifikacijom bolesti uvedene će biti i kategorije Poremećaj iganja (Gaming Disorders) i Poremećaj kockanja/kladjenja (Gambling Disorders). U skladu s tim naša Ustanova želi osvijetiliti ove probleme i u skladu sa tim reagovati. Istraživanje je provedeno u proljeće 2019.godine a nakon dobivene saglasnosti od strane Pedagošog zavoda.

Ciljana populacija: završni razredi srednjih škola u Zenici, Kaknju i Tešnju i to:

Kakanj: Srednja tehnička škola „Kemal Kapetanović“,

Tešanj: Srednja tehnička škola Tešanj,

Zenica: Prva gimnazija u Zenici i Medicinska škola.

Uzorak

Uzorak u ovom istraživanju sačinjavaju učenici završnih razreda iz Tešnja, Kaknja i Zenice. U Tešnju su istraživanjem obuhvaćeni učenici Srednje tehničke škole i to 119 učenika. U Kaknju su uključeni učenici Srednje tehničke škole i to 127 učenike, dok u Zenici uzorak čine učenici Gimnazije (96) i Medicinske škole (162).

Mjesto	Frekvencije	Procenti
Tešanj	119	23.6
Kakanj	127	25.2
Gimnazija Zenica	96	19.0
Medicinska Zenica	162	32.1
Total	504	100.0

U odnosu na spol 55,8% uzorak čine ženski ispitanici.

Spol	Frekvencije	Procenti
Muški	223	44.2
Ženski	281	55.8
Total	504	100.0

Kada je u pitanju varijabla stanovanja 47,8% ispitanika je iz grada.

	Frekvencije	Procenti
Selo	262	52.0
Grad	241	47.8
Total	503	99.8
System	1	.2
Total	504	100.0

U odnosu na godinu rođenja većina ispitanika je rođena 2000.godine.

	Frekvencije	Procenti
1997	1	.2
1999	58	11.5
2000	442	87.7
2001	3	.6
Total	504	100.0

Distribucija uzorka prema uspjehu u prethodnom razredu pokazuje da je najveći broj učenika imao vrlo dobar uspjeh, a potom slijedi odličan i dobar.

	Frekvencije	Procenti
1	14	2.8
2	4	.8
3	106	21.0
4	223	44.2
5	155	30.8
Total	502	99.6
System	2	.4
Total	504	100.0

Većina učenika dolazi iz kompletnih obitelja i čine 92,2% uzorka, dok je 38 učenika iz obitelji razvedenih roditelja.

	Frekvencije	Procenti
Zajedno	449	89.1
Razvedeni	38	7.5
Total	487	96.6
System	17	3.4
Total	504	100.0

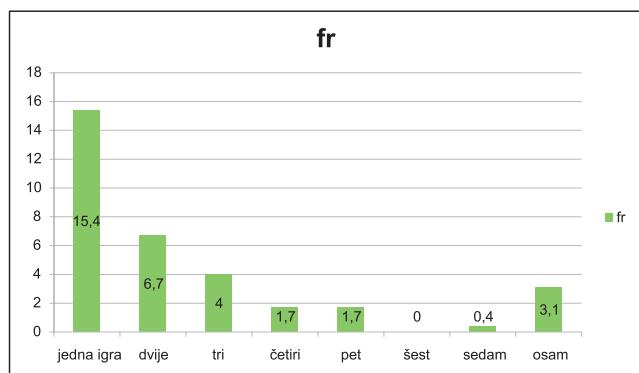
Rezultati

Kockanje

Ispitanicima je ponuđena tabela u kojoj su mogli za svaku od osam vrsta klađenja potvrditi ili negirati klađenje. Prvo ćemo predstaviti odgovore za višestruko klađenje, a potom za svaku pojedinačnu vrstu klađenja. U datim procentima isključeni su nedostajući odgovori.

Višestruko kockanje

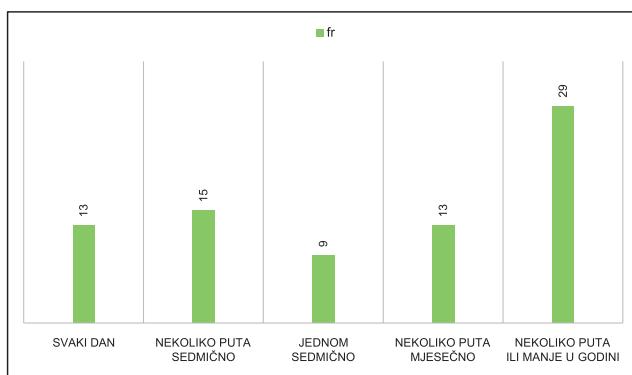
Interesovalo nas je i koliko je učenika koji istovremeno igraju nekoliko igara na sreću. Uočavamo da 321 učenika od 504 negira da igra bilo koju od punuđenih igara na sreću. Isključimo li iz dalje analize učenike koji nisu ponudili odgovor dobivamo podatak da 67% učenika ne kocka. Od onih koji potvrđuju da kockaju

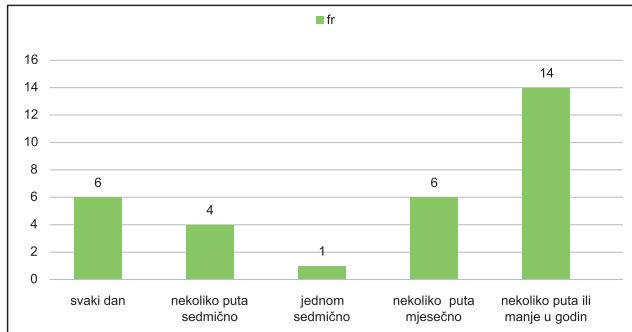
15,4% ih praktikuje jednu vrstu, 6,7% dvije vrste, 4% tri vrste, itd. Rezultate možemo vidjeti na narednom grafikonu.

U ispitivanom uzorku 15,7% učenika se kladi u kladionicima odnosno 79 učenika od 504 potvrđuje da se kladi. Od onih koji su potvrdili da se klade najveći je broj onih koji se povremeno klade u kladioincima (36,7%).

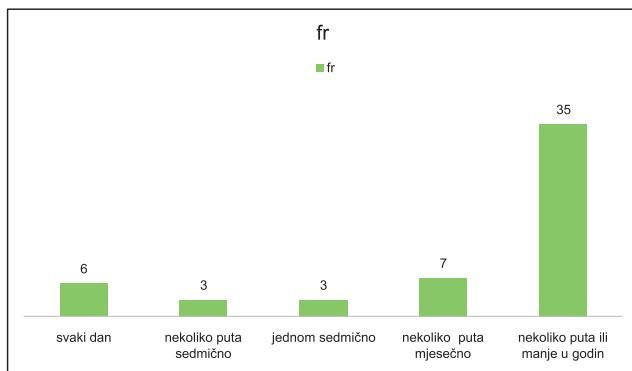
Na grafikonu su dati odgovori ispitanika o tome koliko se često klade u kladionicama:

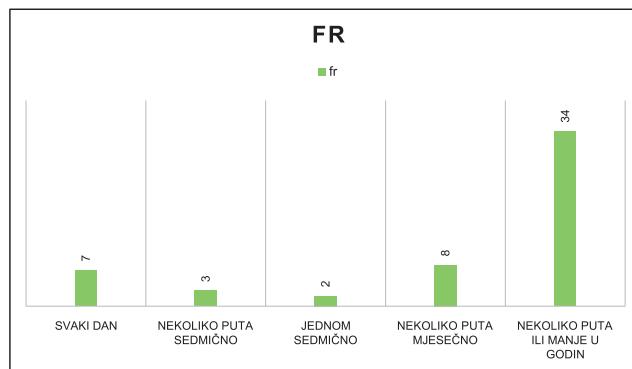
Nešto manji broj učenika potvrđuje da igra loto, tj. 31 učenik ili 6,2% učenika. Naredni grafikon pokazuje koliko često igraju loto:

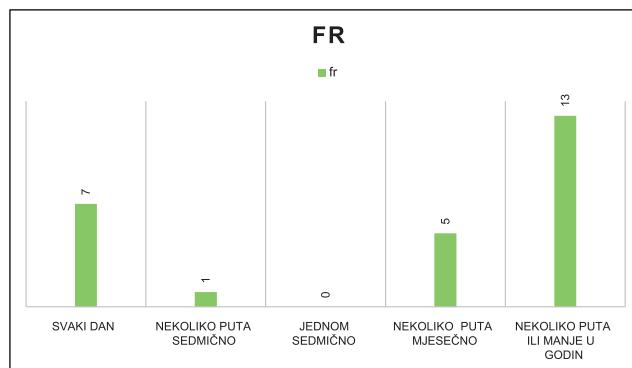
Tv Bingo igra 10,7% ispitanika, a učestalost igranja je vidljiva na narednom grafikonu:

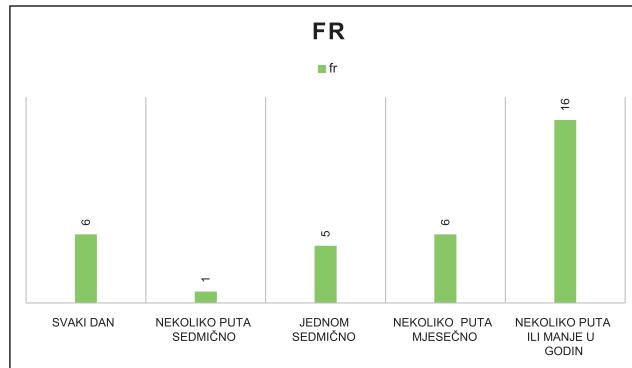
Srećke, strugalice i slično igra 10,7% ispitanika. Struktura učestalosti igranja vidljiva je na narednom dijagramu:

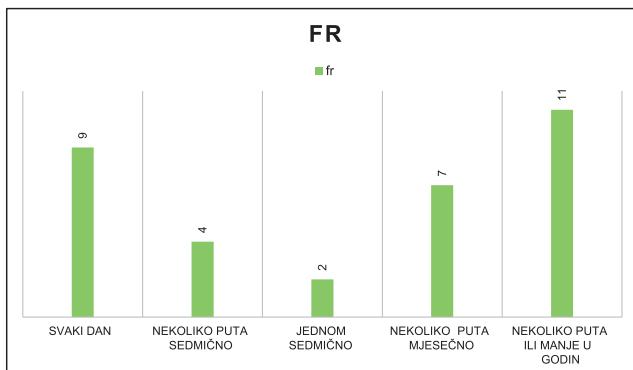
Kockanje na automatima je manje zastupljeno u odnosu na prethodne varijante i iznosi 5,2%, a učestalost igranja vidljiva je na narednom dijagramu:

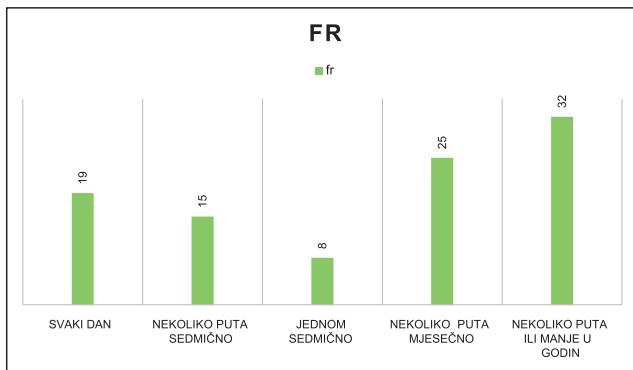
Oblik kockanja koji uključuje kartanje u novac ili neke druge stvari primjenjuje 6,7% ispitanika, a učestalost je vidljiva na narednom dijagramu:

Kockanje preko interneta, onlajn je prisutno kod 6,5% učenika, a učestalost je slijedeća:

Kockanje preko interneta, ali bez novca (npr. različite igre na fejsbuku, stranicama za igre, i sl.) praktikuje svaki peti učenik, odnosno 19,6% učenika. Učestalost je vidljiva na narednom grafikonu:

Predviđeni kriterijumi iz ICD-11

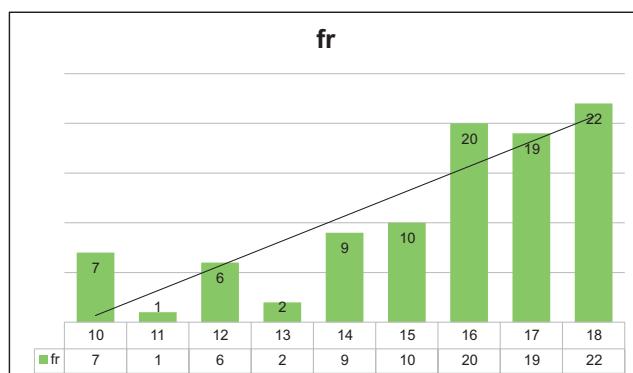
Naredna pitanja su vezana za određene aspekte koji ukazuju na poremećaj kockanja. Pitanja su vezana za kriterijume predviđene ICD-11. Pitanja obuhvataju period od 12 mjeseci i odnose se na sve igre na sreću. U obradu su uključeni samo čestice gdje je ponuđen odgovor, a tamo gdje nedostaju podaci nisu uzeti u dalju obradu.

Prisustvo krivnje kod učenika koji su odgovorili na ovu česticu negira 73,9% učenika, dok 16% kaže da ima krivnju zbog izgubljenog novca, a 10,1% kaže da ima ponekad krivnju. Izostajanje od aktivnosti zbog kocke (npr. treninga, izlazaka, škole i sl.) potvrđuje 5,9% učenika, a 3,8% učenika kaže da je ponekad izostajalo od nekih aktivnosti.

Loši osjećaji zbog kockanja javljaju se kod 13,8% učenika, a povremeno kod 9,2% učenika.

Svaki peti učenik potvrđuje kako je imalo prigovore od prijatelja ili drugih važnih osoba zato što je kockao.

Značajno dijagnostičko obilježje je gubitak kontrole nad vremenom pri kockanju a to obilježje potvrđuje 17,8% učenika koji su ponudili odgovor. Ovom broju je potrebno dodati i 4% učenika koji kažu da ponekad dulje kockaju od planirano. Određen broj učenika potvrđuje i pojavu dugova (5,7%) a povremeno dugovanje kod 1,1%. Učenici potvrđuju i pojavu posuđivanja novca od prijatelja u 8,5% slučajeva, a ponekad u 0,7%. Kada je u pitanju vrijeme početka klađenja najviše odgovora je u periodu od 16. do 18. godine i to 57,1%. Sa 15 godina početak klađenja potvrđuje 9,3%, sa 14 godina 8,4%, itd. Na narednom grafikonu su vidljivi ovi rezultati.

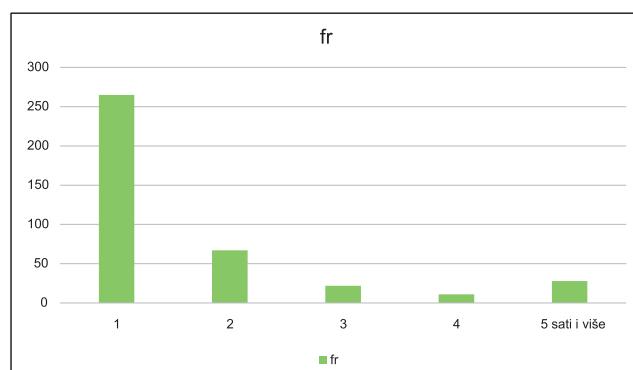

Igranje igara na kompjuteru, mobitelu, plejstajnu i slično

Tek 13,1% učenika negira igranje igara, a 61,8% učenika redovno i 24,8% učenika povremeno.

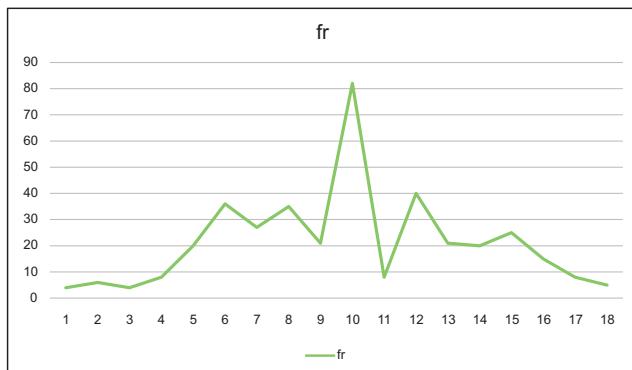
Igranje igara na računaru potvrđuje povremeno 47,8% učenika, a 16,6% stalno igra igre na računaru. Na mobilnom telefonu ponekad igra 53,2% učenika, stalno 36,7%. na tabletu igra ponekad 16,8% učenika, a stalno 5,3%. Na laptopu ponekad igra 41,4% učenika, a stalno 11,3%. Internet klub posjećuje ponekad 8,6% učenika, a stalno 1,7%.

Najveći je procenat učenika koji tvrde da igraju oko jednog sata dnevno (67,1%), a potom oko dva sata

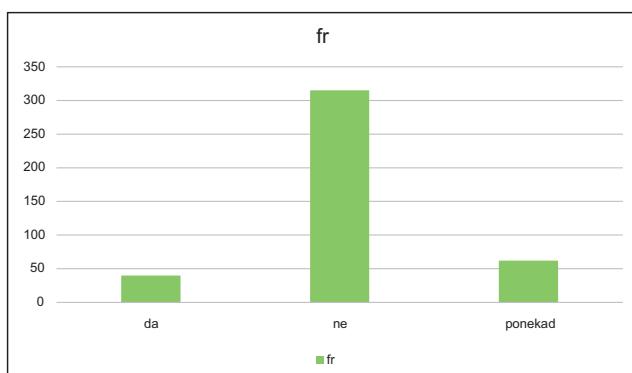

dnevno (17%). Na narednom grafikonu vidljivo je vrijeme provedeno u igranju:

Ispitanici u najvećem procentu opisuju 10. godinu kao početak igranja igara, a naredni veći procenat nalazimo oko 12. godine. Cjelokupna struktura odgovora na pitanje sa koliko godina su počeli igrati je slijedeća:

Interesovalo nas je i da li roditelji ograničavaju igranje igara i u 75,5% slučjeva ne ograničavaju, ponekad 14,9% a stalno tek 9,6% roditelja.

Loša osjećanja zbog igranja igara imalo je 13,4% učenika, a 17% ponekad. Visok je procenat propuštanja obaveza zbog igranja i to u 30,9% slučajeva, a ponekad u 16,6% slučajeva. Više od pola učenika potvrđuje da je igralo dulje od planirano, odnosno 58,8% a da to ponekad radi potvrđuje 10% učenika. Da su imali prigovore od prijatelja ili bližnjih osoba zbog vremena provedenog na igramama potvrđuje 32,5% učenika i da su imali povremene prigovore 13,9% učenika.

Vrste igara koje igraju su:

- 8 ball poll
- GTA
- Bingo
- Call fo duty
- Candy crush
- Čovječe ne ljuti se

- Fifa
- Pes
- Fortnite
- Ludo club
- Pubg
- San andreas
- Sims
- Uno.

Zaključci

Istraživanje potvrđuje ranija i ukazuje na visok procenat učenika koji igraju neke igre na sreću. U ovom uzorku se radi o 33% učenika. Dakle svaki treći učenik igra igre na sreću. U najvećoj mjeri to su kladionice (iako zakonski ne mogu učiti u kladionicu). Zabrinjava visok procenat igranja igara preko interneta, a koji ne uključuje stvarni novac već elektronski, poene i sl. Na taj način se razvija želja, a potencijalno i žudnja za kockanjem. Može se pretpostaviti da će jedan dio učenika nakon obezbjeđenja svog novca pristupiti klađenju koje uključuje novac. Igranje igara u različitim formama je prisutno kod značajnog broja učenika: 61,8% ih igra redovno, a 24,8% povremeno. Vrijeme počekta igranja u većem procentu je prisutno već od pet godina, a najviše ih kreće sa 10 godina.

Podaci upućuju na potrebu razvoja servisa za pomoći pri pojavi znakova ovisnosti. Očekujemo da nakon početka primjene ICD-11 dobijemo i skale kojima ćemo moći utvrditi stepen ovisnosti, a u skladu s tim i razvijati programe pomoći za različite nivoje ovisnosti.

MEĐUNARODNI DAN BORBE PROTIV ZLOUPOTREBE DROGA

Amela Bilić

Mr. pedagogije i psihologije

*Aktivnosti povodom obilježavanja
26.06. Međunarodnog dana borbe
protiv zloupotrebe i nezakonitog
prometa droga:*

Kao i svake godine stručni tim Zavoda za bolesti ovisnosti počeo je sa aktivnostima povodom Međunarodnog dana borbe protiv droga. 26.06. u Zenici ispred TC Džananovačić upriličena je aktivnost podjeli informativnog materijala, hemijske olovke, plakati, a za najmlađe su pripremljeni baloni. Aktivosti su se nastavile i u ostalim gradovi-

ma Zeničko-dobojskog kantona, a stanovnici su pokazali veliko interesovanje za problematiku kojom se bavi Zavod. Cilj nam je da dodatno osvijestimo građane, posebno mlade o štetnosti i opasnosti ovog društvenog problema, jer prevencija ovisnosti čini bitan dio našeg posla. Primjetno je da su stanovnici upoznati da je problem eksperimentisanja i ovisnosti, ne samo o psihoaktivnim supstancama, nego i o drugim nehemijskim ovisnostima, danas rasprostranjen. Također,

veliki broj stanovništva svjestan je da niko od nas nije u potpunosti zaštićen od ovisnosti, iako uvijek postoji određen broj onih koji smatraju da se to njima ne može desiti. Pored značaja prevencije zloupotrebe droga, fokus se stavlja i na vrijednosti poput suosjećanja, empatije i zajednice. Vjerujemo i nadamo se da su naše aktivnosti ostavile trag i da će nas potražiti oni kojima je pomoći ovakve vrste potrebna. Ovisnost nije samo problem pojedinca, ovisnost je problem društva.

EDUKACIJA MLADIH EDUKATORA

Javna zdravstvena ustanova Zavod za bolesti ovisnosti Zeničko-dobojskog kantona kontinuirano vrši edukaciju učenika, odnosno primarnu prevenciju u školama na području Zeničko-dobojskog kantona. U toku školske 2018./2019. Godine realizovano je niz projekata: Edukacija Vijeća učenika, edukacija učenika od 13 do 18 godina, istraživanje rasprotranjenosti igara na sreću među učenicima, edukacija mladih edukatora u Prvoj gimnaziji Zenica i Medicinskoj školi u Zenici. Također, realizovano je nekoliko edukacija koje su inicirale škole i saradnja sa učenicima koji su se obratili u Zavod radi pripreme seminarских, diplomskih rada i vježbi na fakultetu.

Ideja za Projekat edukacije mladih edukatora javila se kao odgovor na specifičnost uzrasta učenika sa kojima se vršila edukacija. Adolescencija je burni period u razvoju mlade osobe. To je period u kojem mlađi sebi postavljaju niz pitanja: Ko su?; Šta su?; Gdje pripradaju?. Za adolescenciju je, također, karakteristično da je mlađima veoma bitno mišljenje vršnjaka i da često smatraju da ih odrasli ne razumiju, a posebno roditelji. Smatrali smo da upravo iz ovih razloga mnogo lakše možemo pristupiti mlađima u saradnji

sa njihovim vršnjacima i prenijeti jasne poruke o štetnosti upotrebe psihoaktivnih supstanci, ali i opasnostima kojima se izlažu eksperimentisanjem, konzumiranjem i upotrebom sredstava ovisnosti. Educirano je 16 učenika edukatora u Medicinskoj školi Zenica i 16 učenika edukatora Prve gimnazije Zenica. Edukatori su educirani od strane stručnih lica Zavoda. Nakon edukacije i nakon što su upoznati sa radom Zavoda, edukatori su educirali sva odjeljenja u svojoj školi, zajedno sa stručnim licima Zavoda. U Medicinskoj školi, prije realizacije edukacija, urađen je kratki upitnik sa svim učenicima na nivou škole. Upitnik je ponovljen i po završetku edukacija.

Dr.sc. Meliha Brdarević-Šikić
psiholog

Upitnikom su ispitivani stavovi mladih o upotrebi marihuane, duhana i alkohola i upotreba istih u posljednja tri mjeseca kod učenika i njihovih prijatelja. Analizom rezultata utvrdili smo da su učenici promijenili stavove, što je bilo i očekivano, a i cilj samih edukacija. Na pitanja da li su u posljednja tri mjeseca koristili alkohol i cigareta i da li su to radili njihovi prijatelji procentualno je 2-10% manji broj učenika koji su naveli da su koristili navedene supstance i da su to radili njihovi prijatelji, nakon edukacija. Da marihuana stvara ovisnost navelo je 8,1% više učenika u odnosu na prvo anketiranje.

Učenici Prve gimnazije smatraju da su ovakve edukacije korisne.

Na pitanje da li edukacije treba da vode samo učenici, samo stručna lica ili učenici zajedno sa stručnim licima najviše učenika se složilo da su edukacije najkorisnije ukoliko ih rade učenici zajedno sa stručnim licima.

Potpuni rezultati anketiranja nakon edukacija objavljeni su u ovom Biltenu, a isti mogu poslužiti za daljnje edukacije i onima koji se bave problemom ovisnosti kao i nastavnicima u školi.

SUSRET EKSPERATA

IZ OBLASTI ISTRAŽIVANJA OVISNOSTI MEĐU OPĆOM POPULACIJOM

Godišnji susret eksperata iz oblasti istraživanja ovisnosti među općom populacijom održan je ove godine u Lisabonu. Susret je trajao dva dana i to 28. i 29.05.2019.godine. Bosna i Hercegovina je tokom 2018/2019. godine uradila svoj prvi General People Survey koji je i predstavljen tokom susreta. Izvještaj je predstavio mr. sci. Sedin Habibović a na poziv Federalnog ministarstva zdravstva, a potom i Ministarstva sigurnosti, što je direktor Zavoda prihvatio i odobrio.

Istraživanja "Zloupotreba supstanci među općom populacijom u Bosni i Hercegovini"

Samо istraživanje je provedeno od avgusta do oktobra 2018.godine, a finansirano je od strane EMCDDA čije je sjedište u Lisabonu. Provođenje istraživanja povje-

European Monitoring Centre
for Drugs and Drug Addiction

reno je agenciji Ipsos Public Affairs. Rađeno je anketiranje licem u lice u domaćinstvu ispitanika, a za dobnu skupinu od 15 do 64 godina. Kako će istraživanje javnosti biti predstavljeno

Mr.sc. Sedin Habibović
dipl. psiholog i psihoterapeut

od strane nadeližnih ministarstava ovom prilikom možemo reći tek nekoliko činjenica. Istraživanjem je obuhvaćno 5000 ispitanika. Prevalanca korištenja cigareta u godini istraživanja je 35,2%, a više je muških korisnika. Za alkohol je utvrđeno da 36,7% ispitanika koristi isti u prethodnoj godini. Za isti period prevalanca korištenja lijekova u nemedicinske svrhe je za benzodiazepam 7,7%, opioide 1,4% i stimulanse 0,1%. prevalanca korištenja kanabisa u prethodnih 12 mjeseci je 1,1%, a potom za amfetamin 0,4%, ekstazi i kokain 0,1%. nove supstance je u istom periodu korištelo 0,1% ispitanika (to su biljke sa efektom droge, prašci, kristali, tablette, tečnosti i slično). Skoro jedna četvrtina ispitanika smatra da bi im bilo veoma jedno-

stavno

ili jednostavno nabaviti kanabis u roku 24h za sebe lično. Generalna ocjena je da imamo nisku prevalencu korištenja ilegalnih droga u odnosu na zemlje EU kao i zemlje u okruženju. Svakako da to traži nastavak preventivnih aktivnosti.

Posvećenost EMCDDA izgradnji resursa u Bosni i Hercegovini

Tokom susreta u Lisabonu bilo je izuzetno dosta kontakata i većina učesnika je spremna ponuditi svoja iskustva u razvoju ove oblasti. Određen broj nacionalnih izvještaja uključivao je podatke prikupljene isključivo putem onlajn servisa. Dakle, istraživanje je rađeno putem elektronske pošte (naravno sa provjerjenim adresama). Veliku podršku dobili smo od predstavnika EMCDDA, a za one koji možda ne znaju to je Evropski centar za praćenje droga i ovisnosti o drogama, između ostalih tu je Joao Matias i Sandrine Sleiman. Naša zemlja je uvrštena u naredne projekte kojima je cilj dalja izgradnja resursa za prevenciju i tretman ovisnosti u Bosni i Hercegovini. Donesen je i zaključak da zemlje IPA zajednički urade naučni članak o prevelenci kanabisa i pokušaju dati odgovor zašto imamo nižu stopu u odnosu na zemlje EU.

**European Monitoring Centre
for Drugs and Drug Addiction**

Agenda
2019 Expert meeting on the indicator
'Prevalence and patterns of drug use'
Date 28–29 May 2019 Chair João Matias
Venue EMCDDA (Lisbon)

Tuesday, 28 May 2019
09.00–10.30 Joint session with PDU expert meeting Chair: André Noor and João Matias, EMCDDA
Measuring stimulant use using GPS, indirect methods (high-risk stimulant use) and complementary methods
– Stimulant availability and use in Europe, EMCDDA

Country overview from:
– Marta Molina and Begona Brime, Spain
– Charlotte Van Millenburg and Guus Cruts, The Netherlands
– Barbara Janíková, Czechia
– Discussion

10.30–11.00 Coffee break

11.00–12.30 Joint session with PDU expert meeting Chair: André Noor and Thomas Seyler, EMCDDA
– Patterns of stimulant use in Europe, EMCDDA

Country overview from:
– Katja Rostohar and Darja Lavtar, Slovenia
– Nicki-Nils Seitz, Germany
– Michael Vuolo, France

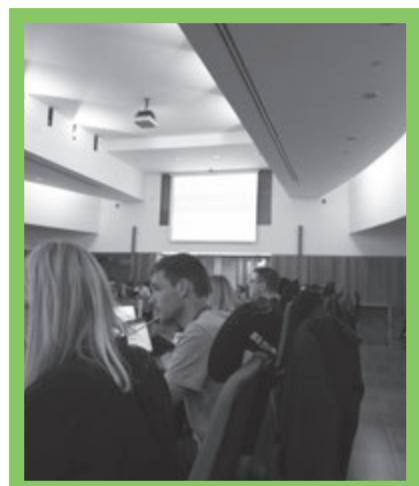
Discussion

12.30–14.00 Joint lunch PDU/GPS networks

14.00–15.30 Setting the scene Chair: André Noor, EMCDDA and Lies Gremiaux, Belgium

Tour de table
Prevalence and patterns of drug use – where are we now? - Jane Mounteney, EMCDDA
Overview of the meeting and progress in the key indicator - João Matias, EMCDDA

Agencia Europea 1, Cais do Sodré, 1249-289 Lisbon, Portugal
(+351) 211 21 02 60 | Fax (+351) 211 21 03 80 | info@emcdda.europa.eu | emcdda.europa.eu

DVADESETŠESTO POJEDINAČNO PRVENSTVO BIH U STOLNOM TENISU ZA SENIORE/SENIORKE

održano je 09. i 10.03.2019. godine u Gradskoj areni "Husejin Smajlović" u Zenici.

JZU Zavod za bolesti ovisnosti učestvovao je u aktivnostima tokom prvenstva i promovisao svoje edukativne materijale te održao radionicu za učenike (edukatore) Prve gimnazije u Zenici.

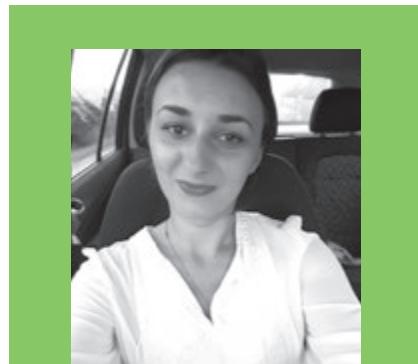
TURNIR U MALOM NOGOMETU

od 18.01.2019.god. do 20.01.2019.god

Zajedno sa OFK ZSK učestvovali smo u organizaciji turnira u fudbalu Zenica 2019. U tom periodu smo bili u Areni, postavili smo stol sa informativnim materijalom i u neposrednom razgovoru sa gostima turnira objašnjavali zašto je važno reći NE psihoaktivnim supstancama.

OVISNOSTI: RIZIČNA PONAŠANJA I POSLJEDICE NA OBRAZOVANJE KOD MLADIH

Amela Bilić
Mr. pedagogije i psihologije

Djeca i mladi su posebno podložni različitim odgojnim utjecajima roditelja, vršnjaka, prijatelja, medija i drugih socijalnih sredina pa tako i brojnim oblicima moguće manipulacije i "odvođenja" u neki "novi" i često imaginarni "progresivni" svijet. Brojne situacije poput nepovoljnih utjecaja sredine, psihosoci-

jalnih stresora mogu mlade „pretvoriti“ u osobe rizičnog životnog stila (konzumacija alkohola, opijata, bježanje iz škole i dr.). Takva ponašanja predstavljaju razvojne rizike za djecu i mlade, ali i za druge osobe iz njihove sredine. Roditeljima, pa i stručnjacima koji rade s djecom i mladima može se

činiti da je sav njihov trud uzaludan i da su nemoćni pred mnogim promjenama i zahtjevima društva koji utječu na djecu i mlade. Prije nego što dijete odraste u zrelu osobu ono neizbjegno prolazi kroz burno razdoblje adolescencije. Kao adolescenti, mlade osobe suočavaju se s jednim od glavnih obilježja ovog

razdoblja, a to je konflikt između potrebe za samostalnošću i ovisnosti o drugim osobama. Mlada osoba tako pokušava razviti vlastiti identitet neovisan o obitelji, što dovođi do napuštanja dječjih, pa tako i roditeljskih te traženja vlastitih pogleda na svijet. Interesi mladih sve više se šire na odnose i aktivnosti izvan porodičnog doma izvan kojeg roditelji imaju sve manju kontrolu. S druge strane, adolescencija je i razdoblje u kojem se od mladih očekuje da preuzmu veću odgovornost za svoje ponašanje. S jedne su strane tako roditelji koji očekuju veću odgovornost, a s druge adolescenti koji očekuju i zahtijevaju, veću slobodu. Adolescencija je vrlo važno razdoblje porasta individualizacije i odvajanja od roditelja što se svakako odražava i na odnos roditelja i njihove djece. Sve su češći sukobi i razilaženja u mišljenju. Razgovori se pretvaraju u razmrice, a pokušaji roditelja da ostanu informisani o aktivnostima i životu svoje djece adolescenti često tumače kao kontrolisanje ili pre-

tjeranu znatiželju o područjima u kojima se pokušavaju osamostaliti. U burnom razdoblju adolescenci je događa se tako i porast rizičnog ponašanja kao što je eksperimentisanje s raznim sredstvima ovisnosti, pri čemu roditelji i drugi odrasli uključeni u živote mladih često ostanu zakinuti za informacije u kojoj mjeri se zapravo i koliko često takva rizična ponašanja javljaju. Upravo zbog navedenog, od iznimne je važnosti usmjeriti rad i djelatnost na rano otkrivanje rizika i poteškoća te ranu intervenciju i psihosocijalni tretman djece i adolescenata s poremećajima u ponašanju i problemima mentalnog zdravlja. Na taj način, društvo zajednički djeluje u cilju dobrobiti djece i mladih te pomaže u očuvanju njihovog mentalnog zdravlja. U velikom broju ispitanici upozoravaju na problem nezainteresovanosti djece i mladih za školu, školske obaveze i postignuće što nerijetko rezultira duljim ili trajnim napuštanjem daljnog školanja. Ovo se posebno odnosi na

srednjoškolsku populaciju. Neki mladi ljudi obrazovanje ne smatraju kao vrijednost i životni cilj. Uz nedostatak pozitivne podrške obitelji i škole mladi koji su napustili školu visoko su rizična populacija. Mnogi počinju (ili su već i otpočeli) eksperimentirati s alkoholom, drogom i ulaze u svijet delinkvencije. Bježanje iz škole smatra se velikim problemom djece i mladih, kao i agresivno ponašanje u školi i na javnom mjestu, konzumiranje marihuane, te nasilje u obitelji.

Iako izučavanje problema rizičnih životnih stilova djece i mladih nesumnjivo zahtijeva interdisciplinarni i longitudinalni pristup, Hagan kao ključ promjena s obzirom na tendenciju porasta "mladih u riziku", smatra kako je potrebno pronaći sporazumno "jezik" koji će pomoći da postanemo obostrano senzibilni, da razumijemo mlađe, ali i da zajednički pronađemo "konceptiju" u kojoj će mladost i razvoj biti obostrano međugeneracijsko obogaćivanje (Jessor, 1998, str. 9).

Literatura:

- 1. Jessor, R. (ed.) (1998). New perspectives on Adolescent Risk Behaviour. Los Angeles: Cambridge University Press, str. 1-9
- 2. Ovisnosti. (<http://www.prevencijaovisnosti.hr/edukacija>), 19.06.2019.god.
- 3. Zloković, J. (2001). Pedagoški aspekti rada učitelja sa zapuštenom djecom. Neobjavljena doktorska disertacija, Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci, Odsjek za pedagogiju, str. 431-436.

REZULTATI ANKETIRANJA UČENIKA MEDICINKSE ŠKOLE

Uvod

Projekat edukacije mlađih edukatora javio se kao odgovor na specifičnost uzrasta učenika sa kojima se vršila edukacija. Smatrali smo da upravo iz ovih razloga mnogo lakše možemo pristupiti mlađima u saradnji sa njihovim vršnjacima i prenijeti jasne poruke o štetnosti upotrebe psihohaktivnih supstanci, ali i opasnostima kojima se izlažu eksperimentisanjem, konzumiranjem i upotrebom sredstava ovisnosti. Educirano je 16 učenika edukatora u Medicinskoj školi Zenica i 16 učenika edukatora Prve gimnazije Zenica. Edukatori su educirani od strane stručnih lica Zavoda, te su educirali sva odjeljenja u svojim školama, zajedno sa stručnim licima Zavoda. Urađen je kratki upitnik na početku i po završetku edukacija sa svim učenicima na nivou škole. Upitnik se odnosio na konzumiranje duhana i alkohola među učenicima i njihovim prijateljima kao i na važnost edukacija iz oblasti ovisnosti. Cilj je bio ustaviti koliko su i da li su stavovi učenika promjenjeni nakon edukacija.

Rezultati istraživanja

Na pitanje „Da li ste u posljednja tri mjeseca konzumirali cigarete?“ anketiranjem prije edukacija dobili smo podatak da je 36,0% učenika

konzumiralo cigarete, a anketiranjem nakon edukacija taj postotak je iznosio 33,5%.

Na pitanje „Da li ste u posljednja tri mjeseca konzumirali alkohol?“ na prvom anketiranju (prije edukacija) potvrđno je odgovorilo 33,9% učenika, dok je na drugom anketiranju, nakon edukacija, taj postotak iznosio 23,3%.

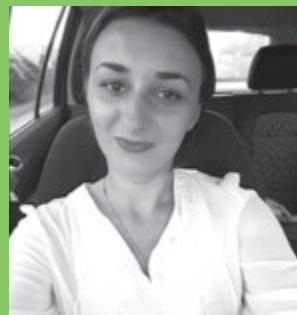
Kod pitanja „Smatrate li da konzumiranje cigareta nosi sa sobom određene rizike?“ na prvom anketiranju 91,4% ispitanika je dalo potvrđan odgovor, dok je na drugom anketiranju njih 88,2% dalo potvrđan odgovor.

Na pitanje „Smatrate li da konzumiranje alkohola nosi sa sobom određene rizike?“ na prvom anketiranju 93,0% ispitanika je odgovorilo potvrđno, dok je na drugom anketiranju 89,9% učenika odgovorilo potvrđno.

Na pitanje „Smatrate li da su edukacije iz oblasti ovisnosti (cigarete, alkohol, droge) potrebne učenicima?“ na prvom anketiranju 85,5% učenika je odgovorilo potvrđno, a na drugom anketiranju je potvrđno odgovorilo 83,9% učenika.

Kod pitanja „Da li su vaši prijatelji u posljednja tri mjeseca konzumirali cigarete?“ na prvom anketiranju 81,4% učenika je dalo potvrđan odgovor, dok je na drugom anketiranju

Dr.sc. Meliha Brdarević-Šikić
psiholog

Amela Bilić
Mr. pedagogije i psihologije

Merima Alić
dipl. pedagog-psiholog

ranju 77,3% učenika dalo potvrđan odgovor.

Na pitanje „Da li su vaši prijatelji u posljednja tri mjeseca konzumirali alkohol?“ na prvom anketiranju 70,1% učenika je odgovorilo potvrđno, dok je na drugom anketiranju potvrđno odgovorilo 61,2% učenika.

Na pitanje „Da li ste do sada prisustvovali nekoj edukaciji o štetnosti upotrebe duhana, alkohola i

marijuane?“ kod prvog anketiranja potvrđno je odgovorilo 76,2% učenika, a kod drugog 84,7% učenika. Kod pitanja „Smatrate li da marijuana stvara ovisnost?“ kod prvog anketiranja potvrđan odgovor je dalo 76,6% učenika, a kod drugog anketiranja njih 77,5% .

Zaključak

Rezultati istraživanja pokazuju da su se odgovori učenika po pitanju konzumiranja cigareta prije i poslije edukacije pozitivno promijenili, te da 2,5% manje učenika tvrdi da je konzumiralo cigarete u posljednja tri mjeseca. Također, po pitanju konzumiranja alkohola, odgovori poslije edukacije ukazuju na to da 10,6% manje učenika tvrdi da je konzumiralo alkohol u posljednja tri mjeseca nego što je to bio slučaj prije održane edukacije. Kada je riječ o pitanjima koja se odnose na konzumaciju cigareta i alkohola njihovih prijatelja, učenici su dali pozitivne odgovore koji se očituju u tome da se procenat prijatelja koji konzumiraju cigarete, nakon edukacije, smanjio za 4,1%, a procenat prijatelja koji konzumiraju alkohol smanjio za 8,9% nego je to bio slučaj prije održanih edukacija. Kada je riječ o mišljenju učenika po pitanju da li marijuana stvara ovisnost, njih 0,9% više je dalo potvrđan odgovor poslije održane edukacije u odnosu na odgovore koje su dali prije nje.

Iz datih rezultata možemo zaključiti da edukacije iz oblasti ovisnosti imaju pozitivan učinak na učenike. Također, možemo zaključiti da su edukacije koje rade edukatori učenici zajedno sa stručnim licima Zavoda veoma značajne i korisne. Mladi bolje razumiju potrebe svojih vršnjaka, a kada se na to još nadoveže stručnost uposlenika Zavoda, pozitivne efekti edukacija su neizostavni.

ŠESTI KONGRES PSIHOLOGA BOSNE I HERCEGOVINE U BANJA LUCI S MEĐUNARODNIM SUDJELOVANJEM ODRŽAN OD 11.-13. APRILA 2019.GODINE

Organizator Kongresa je Savez društava psihologa Bosne i Hercegovine – Društva psihologa Republike Srpske, Društva psihologa u Federaciji BiH, i Društva psihologa Brčko distrikta. Kongres je uključivao radove iz svih oblasti psihologije kroz usmena izlaganja i poster prezentacije, tematske simpozije i okrugle stolove.

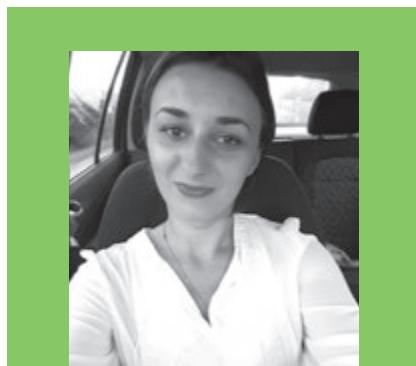
Na kongresu su učestvovali prim. mr. sc. Amir dr. Čustović, neuropsihijatar; dr. sci. Mirnes

Telalović socijalni radnik; dr.sc Meliha Brdarević-Šikić, psiholog; mr.sc Nermana Mujčinović, psiholog, te su sa poster predavanjima realizovane teme: „Percepcija socijalne podrške ovisnika o alkoholu“ i „Psihološki faktori igranja igara na sreću među učenicima „Mješovite srednje škole“ u Zenici“. Bila nam je čast i zadovoljstvo sudjelovati i biti gost „Šestog kongresa psihologa Bosne i Hercegovine u Banja Luci“.

Mr. Amela Bilić pedagog-psiholog

EDUKACIJE VIJEĆA UČENIKA I UČENIKA OD 13 DO 18 GODINA U ŠKOLSKOJ 2018/2019 GOD.

Amela Bilić
Mr. pedagogije i psihologije

U saradnji sa Pedagoškim zavodom Zenica, edukacije vijeća učenika održavamo jednom sedmično u školama Zeničko-dobojskog kantona. U školskoj 2018./19. godini održali smo 25 kontinuiranih edukacija vijeća učenika u periodu od 10.10.2018. god. do 29.05.2019.god. Samim time obuhvaćeno je oko 500 učenika. Gradovi koji su obuhvaćeni edukacijama su: Kakanj, Žepče, Maglaj, Zenica. Cilj edukacija je da osvjestimo mlade o važnosti prevencije, unaprjeđenje zdravog načina života, tj. izgradnja i jačanje zaštitnih, a smanjenje rizičnih faktora zdravog razvoja.

Preventivne aktivnosti su osnova cjelokupnog dje-

lovanja na suzbijanje problema ovisnosti. Edukacije se održavaju kroz prezentacije te neposredni razgovor sa učenicima o sprječavanju i razvijanju ovisničkog ponašanja. Zbog same važnosti prevencije želimo što više informisati učenike, te omogućiti im adekvatne informacije i eventualno spriječiti razvijanje ovisnosti.

Edukacije učenika od 13 do 18 godina održavamo također jednom sedmično u školama Zeničko-dobojskog kantona. U školskoj 2018./19.god. održali smo 26 kontinuiranih edukacija učenika u periodu od 12.10.2018.god. do 24.05.2019.god. Dakle, edukovano je oko 520 učenika.

POSJETA STUDENATA FILOZOFSKOG FAKULTETA IZ TUZLE

Posjeta studenata Filozofskog fakulteta iz Tuzle (studenti prve godine psihologije i studenti četvrte godine pedagogije i psihologije). Predstavljen je rad Zavoda i rad pedagoga-psihologa i psihologa u našoj Ustanovi. Kada je najbolje vrijeme za sticanje praktičnih znanja? Odgovor podrazumijeva određenu teoretsku pripremu koja se najbolje učvršćuje praktičnim primjerima. To je bio razlog studijske posjete studenata I godine Studijskog programa Psihologija i studenata IV godine Studijskog programa Pedagogija-psihologija JZU Zavod za bolesti ovisnosti ZDK.

JZU ZAVOD ZA BOLESTI OVISNOSTI
ZENIČKO-DOBOSKOG KANTONA

Kad porastem,

biću:

znaću šta će,
a šta neće.